

Pesticidy a ochrana povrchových vod

Voda je cenný a nenahraditelný přírodní zdroj, je pro život nezbytná, a proto ji musíme chránit před znečištěním. Jedním ze zdrojů znečištění povrchových vod je kontaminace vody přípravky na ochranu rostlin, jež se používají zejména v zemědělství. Jde především o subletální koncentrace pesticidů a jejich metabolitů, které mají nepříznivý vliv na celý vodní ekosystém a navazující složky potravního řetězce.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady číslo 2009/128/ES ze dne 21. října 2009, kterou se stanoví rámec pro činnost společenství za účelem dosažení udržitelného používání pesticidů, uvádí v článku 11 mimo jiné povinnost členských států přijmout vhodná opatření pro ochranu vodního prostředí před vlivem pesticidů.

Tato opatření zahrnují vymezení přiměřeně velkých ochranných vzdáleností pro ochranu necílových vodních organismů při aplikaci přípravků na ochranu rostlin.

Související základní pojmy

Podmínky aplikace přípravků na ochranu rostlin s ohledem na ochranu vodních organismů vycházejí z následně uvedených základních pojmů:

Vodní organismy

Živočichové a rostliny, které jsou svým životem odkázány výhradně na vodní prostředí.

Povrchové vody

Jsou vody přirozeně se vyskytující na zemském povrchu (vodní toky a vodní útvary). Tento charakter neztrácejí, pokud protékají přechodně zakrytými úseky, přirozenými dutinami pod zemským povrchem nebo v nadzemních vedeních.

Břehová čára

Je určena hladinou vody, která zpravidla stačí protékat tímto korytem, aniž se vylévá do přilehlého území. V případě stojatých vod se určuje obdobně.

Svažitý pozemek

Svažitým pozemkem se rozumí část pozemku se sklonem větším než tři stupně, svažujícím se směrem k povrchové vodě. Část pozemku se nepova-

chové vody před vlivy zemědělské činnosti. Účelem vegetačního pásu je zastavit odplavení pesticidů, případně hnojiv a omezit erozi. Obvykle je umístěn mezi pozemkem a břehovou čarou a je tvořen běžnými druhy vytrvalých trav (nikoli obilninami), ale mohou to být také životaschopné stromy a keře. Typ rostlin tvořících vegetační pás, jejich dostatečné zapojení a zapojení jejich kořenového systému je klíčové pro účinnost a funkci vegetačního pásu. Udržení funkčního vegetačního pásu vyžaduje jeho pravidelnou údržbu, aby rostliny na něm zůstaly zapojené a životaschopné.

Ochranná vzdálenost

Je to vzdálenost mezi místem aplikace a břehovou čarou vodního zdroje.

Zkrácená ochranná vzdálenost

Konečná vzdálenost od místa aplikace k břehové čáře při využití vhodného zařízení omezujícího úlet.

Protiúletová opatření

Zahrnují používání protiúletových trysek a dodržování pracovního režimu (pojezdová rychlost, pracovní tlak, výška trysek nad porostem). Rozlišujeme tři třídy protiúletových trysek podle procenta redukce úletu (50 %, 75 %, 90 %). Při aplikaci je třeba brát v úvahu povětrnostní podmínky, aby nebyla protiúletová redukce znehodnocena.

Standardizované věty přiřazované k přípravkům

Ochranné vzdálenosti jsou stanovovány národní registrační autoritou – Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem

(etiketě) a rovněž v Registru přípravků na ochranu rostlin na webových stránkách ÚKZÚZ – na záložce „Označení“ u vyhledávaného přípravku (obrázek).

V praxi je potřeba brát v úvahu, na jakém pozemku se bude aplikace provádět – zda se jedná o pozemek (nebo jeho část), svažující se k vodě, či nikoliv. Věty SPE2 se stanovují z důvodu zabránění kontaminace povrchových vod splachem (na svažitéch pozemcích), věty SPE3 z důvodu zabránění kontaminace úletem postřikové kapaliny (na svažitéch i nesvažitéch pozemcích).

Věta SPE2

Větou SPE2 je omezena aplikace přípravku na svažitém pozemku. Může mít například toto znění: „Za účelem ochrany vodních organismů neaplikujte na svažitéch pozemcích (více nebo rovno 3° svažitosti), jejichž okraje jsou vzdáleny od povrchových vod <10 m.“ Tak označený přípravek je možné použít na plochách nad 3° svažitosti pouze při dodržení předepsané ochranné vzdálenosti (to znamená minimálně 10 m od vody); na části pozemku, která není svažitá, lze aplikovat přípravek na ochranu rostlin bez omezení.

Pokud je na obalu přípravku uvedena ochranná vzdálenost od povrchové vody pro případ aplikace na svažitéch pozemcích, nesmí být přípravek aplikován na těch částech svažitého pozemku, které jsou vzdáleny od povrchové vody méně, než činí stanovená ochranná vzdálenost. To znamená, že ochrannou vzdálenost na svažitém pozemku nelze nikdy zkrátit, a to ani při využití protiúletových opatření.

V čisté vodě se vodním organismům daří

Foto Dana Nováková

kontaminaci splachem není přijatelné ani při dodržení nejvyšší modelové ochranné vzdálenosti. Od břehové čáry povrchové vody se v tomto případě musí dodržet ochranná vzdálenost 100 m. Přípravek označený touto větou lze tedy použít na plochách vzdálených od povrchové vody 100 m a více.

Věta SPE3

Věty SPE3 jsou přípravkům stanovovány z důvodu zabránění kontaminace úletem postřikové kapaliny, týkají se aplikace na svažitéch i nesvažitéch pozemcích. Věta SPE3 může mít například toto znění: „Za účelem ochrany vodních organismů snižte úlet dodržením neošetřeného ochranného pásma 6 m vzhledem k povrchové vo-

a okrasných stromů vyšších než 100 cm.

Maximální možná ochranná vzdálenost s ohledem na vodní organismy, která může být pro přípravky na ochranu rostlin stanovena, je 50 m bez použití protiúletových opatření. Zkrácení není možné, jestliže je vyloučeno na obalu přípravku. Zkrácené vzdálenosti jsou buď uvedeny na etiketě přípravku na ochranu rostlin, nebo se uživatel může řídit informacemi o minimalizaci úletu uvedenými na webových stránkách ÚKZÚZ. Pokud je na etiketě uvedena ochranná vzdálenost už po zkrácení, nelze ji dále redukovat.

Dodržování standardů DZES 1

Dne 18. prosince 2014 bylo publikováno nařízení vlády č. 309/2014 Sb., o stanovení důsledků porušení podmínek poskytování některých zemědělských podpor, které s účinností od 1. ledna 2015 upravilo některé podmínky pro poskytování dotací. Na základě toho je dodržování ochranných vzdáleností při aplikaci přípravku na ochranu rostlin součástí standardů „dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy“ (DZES), známých z minulosti také pod zkratkou GAEC anglického označení (Good Agricultural and Environmental Conditions).

Konkrétně se jedná o DZES 1, který se týká hospodaření na půdních blocích sousedících s útvary povrchových vod. Podmínkami standardu DZES 1 jsou zachování ochranného pásu nehojené půdy a dodržení podmínek aplikace přípravku na ochranu rostlin ve stanovených vzdálenostech od břehové čáry trvalých vodních toků a útvarů povrchových vod. Snahou standardu je zamezit průsaku a povrchovému smyvu přípravků na ochranu rostlin a dusíkatých látek z použitých hnojiv do povrchových vod.

Hospodaření v souladu s tímto standardem je jednou z podmínek poskytnutí plné výše přímých plateb, některých podpor z osy II Programu rozvoje venkova a některých podpor společné organizace trhu s vínem, jsou součástí kontroly podmínek (cross compliance).

Kontrolou požadavků DZES 1 je pověřen ÚKZÚZ, a to podle smlouvy o součinnosti uzavřené mezi Státním zemědělským a intervenčním fondem a Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským. Dodržování ochranných vzdáleností od povrchových vod při použití přípravků na ochranu rostlin je rovněž předmětem kontrol národních a cross compliance. Je ověřováno ze záznamů o použitých přípravcích na ochranu rostlin a fyzickou kontrolou v terénu. Při výběru pozemků ke kontrole vycházejí pracovníci ÚKZÚZ z podkladů LPIS – tiskových sestav Přehled DPB s detailními údaji k aktuálnímu datu (údaj „vzdálenost od vody“) a Zařazení DPB do ochranných pásem vodních zdrojů (údaj „překryv se svažitou částí pozemku“).

K ověření dodržování ochranných vzdáleností stanovených standardizovanými větami mohou být v rámci kontroly odebrány úřední vzorky rostlin za účelem prokázání či vyloučení použití přípravku na ochranu rostlin na daném pozemku. Výsledky analýz jsou jedním z nejvýznamnějších hledisek pro konstatování, zda kontrolovaný subjekt ochranné vzdálenosti dodržel, či ne.

Dodržování standardů DZES 1 je součástí ochrany vody před znečištěním pocházejícím ze zemědělské činnosti a je jedním z předpokladů hospodaření v souladu s ochranou životního prostředí.

Ing. Eva Čabradová

Ing. Dana Nováková

Ústřední kontrolní a zkušební

ústav zemědělský

Oddělení rostlinolékařské

inspekce Plzeň

Označení přípravků na ochranu rostlin – standardizované věty

Základní údaje

Označení

Použití

Dodatečné informace

Souběžný obchod

Omezující údaje

Ostatní údaje

Hodnocený údaj	Zkratka	Význam údaje	Poznámka
Riziko pro vodní organismy	SP1	SP1 Neznečišťujte vody přípravkem nebo jeho obalem. (Nečistěte aplikační zařízení v blízkosti povrchové vody / zabraňte kontaminaci vody splachem z farem a cest.)	
	SPE3	SPE3: Za účelem ochrany vodních organismů snižte úlet dodržením neošetřeného ochranného pásma 4 m vzhledem k povrchové vodě.	
	DO	S ohledem na ochranu vodních organismů je vyloučeno použití přípravku na pozemcích svažujících se k povrchovým vodám. Přípravek lze na těchto pozemcích aplikovat pouze při použití vegetačního pásu o šířce nejméně 15 m.	

Zdroj: www.ukzuz.cz

zuje za svažitou, pokud je od povrchové vody oddělena plochou širší než 25 m, která nemá sklon větší než tři stupně směrem k povrchové vodě.

Vegetační pás

Je to přirozený nebo uměle vytvořený pás se zapojeným rostlinným krytem a zapojeným kořenovým systémem, který dostatečně chrání povr-

zemědělským (ÚKZÚZ) v rámci hodnocení konkrétního přípravku. S ohledem na ochranu vodních organismů jsou přípravkům přiřazovány standardizované věty.

Mohou být označeny jako SPE2, SPE3 nebo jsou uvedeny bez tohoto označení, mají však stejný význam. Informace o riziku pro vodní organismy jsou uvedeny na obalu přípravku

Ochrannou vzdálenost na svažitéch pozemcích lze u některých přípravků redukovat pomocí vegetačního pásu o šířce stanovené na etiketě. Dále se můžeme setkat s tím, že je přípravku přiřazena věta: „S ohledem na ochranu vodních organismů je vyloučeno použití přípravku na pozemcích svažujících se k povrchovým vodám.“ To znamená, že riziko pro vodní organismy při

dě. Přípravek označený touto větou je možné použít při dodržení předepsané ochranné vzdálenosti.

Ochrannou vzdálenost stanovenou větou SPE3 je možno zkrátit použitím protiúletových opatření. Zkrácená vzdálenost od povrchové vody nesmí být menší než 4 m u polních plodin, 6 m u trvalých kultur včetně lesů, dřevin